

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه غیر حضوری خاوران
مقاله پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان:

نقش خوش خلقی زوجین در تحکیم بنیان خانواده

پژوهشگر:

راضیه رجبی

شماره طلبگی:

۹۲۱۲۲۰۸۹۸۰

نیمسال اول

پائیز ۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

تأکید آموزه های دینی در توجه به حسن خلق به ویژه در ناحیه زن و شوهر می تواند این اثر مهم را در پی داشته باشد که هم روابط خانوادگی بر مدارا و گذشت پایه ریزی شود و هم ترس از خداوند به عنوان مهار کننده ای قوی در عرصه حضوری عمل کند. حسن خلق به معنای کیفیت نیکوی نفسانی است. دارا بودن حسن خلق از اصول مهم و سرنوشت ساز در زندگی زناشویی است. از جمله تأثیر حسن خلق علاوه بر ایجاد دوستی میان همسران، زمینه اظهار این محبت را فراهم می سازد. متانت در سخن و ادب در گفتار و زیبایی در کلام خصلت پاکدلان بی کینه است. هم چنین عذرخواهی زوجین از یکدیگر موجب افزونی عشق و محبت در بین آنان می گردد. اظهار محبت و تشکر مخصوصاً نسبت به زن که عواطف و احساسات رقیق تری دارد تأثیر روانی عمیقی در روح شنونده باقی می گذارد. شوخ طبعی بین زوجین، سبک بالی و احساس خوبی ایجاد می کند. هدیه دادن به همسر هم از سر صدق و صفای دل برای ابراز سپاس نشانه محبت از بارزترین مصادیق احسان و نیکی در میان همسران است. متانت زوجین در زندگی مشترک هم باعث می شود کمتر دچار مشکلات مادی و معیشتی شوند. زن و شوهر یک روح در دو تن هستند که در زیان و سود یکدیگر شریکند، لباس یکدیگرند و عیوب یکدیگر را می پوشانند. اجرای حقایق اخلاقی زوجین نسبت به یکدیگر فضایی از صفا و صمیمیت، پاکی و سلامتی، عشق و محبت به وجود می آورد و زندگی را در تمام شئون بر زن و شوهر شیرین تر از عسل می کند.

واژگان کلیدی: حسن خلق، روابط زوجین، خانواده، استحکام.

مقدمه

وابستگی طبیعی دو همسر به یکدیگر و نقشی که هریک در ارضای تمایلات اصیل و زمینه سازی جهت تکامل دیگر ایفا می کنند، آن ها را سخت به هم نیازمند ساخته است. این وابستگی و نیاز متقابل و آثار متنوع آن تقریباً همه عرصه های زندگی فردی و اجتماعی بشری را متأثر می کند و در هر جا به تناسب، به گونه ای جلوه نمایی کرده است. بی تردید این تدبیر حکیمانه که تکویناً در متن عالم هستی تعبیه شده در صورتی که با دیگر زمینه ها و شرایط تأثیرگذار به شکل گیری و تداوم صحیح این پیوند اصیل همراه شود، ضامن تحکیم و تثبیت خانواده خواهد بود. همت دین آن است که در روابط زناشویی، پیوسته نشاط برقرار باشد و استهلاک قوا و تنش ها به پایین ترین حد برسد حتی الامکان خانواده با طلاق گسسته نشود و در صورت وقوع طلاق، پیامدهای آن به حداقل برسد. تأکید آموزه های دینی بر توجه به حسن خلق به ویژه در ناحیه ی زن و شوهر، می تواند این اثر مهم را در پی داشته باشد که هم روابط خانوادگی بر مدارا و گذشت پایه ریزی شود و هم ترس از خداوند به مثابه مهارکننده ای قوی در عرصه خصوصی عمل کند.

معمولاً در مقام برشمردن عوامل اختلاف خانواده، ضعف اخلاق یا مغفول واقع شده یا حداکثر به سان یکی از عوامل و در عرض آن ها مطرح می گردد با این همه می توان شواهدی یافت دال بر این که حتی در شرایطی که دو همسر از جهات گوناگون همسانی دارند، ضعف تربیت اخلاقی به تنهایی می تواند باعث از هم فروپاشیدگی خانواده شود. از سوی دیگر، کم نیستند نمونه هایی که در آن ها علی رغم ناهمسانی زوجین از جهات متعدد، پایبندی آنان به موازین اخلاقی باعث تداوم

و انسجام خانواده شده است. حسن خلق از سعادت شخص است و بدخلقی از بدبختی او که در روایات بسیاری از آموزه های دینی به همسران سفارش شده است تا با ایجاد زمینه های مثبت اخلاقی، به رفع کدورت ها و تقویت پیوند مودت و نشاط آفرینی بپردازند. اهمیت این موضوع به قدری است که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با وجود حساسیت درباره دروغگویی، دروغی را که زمینه ساز رضامندی همسر در روابط زناشویی است، جایز شمرده است. هر دروغی بر فرزند آدم نوشته خواهد شد، مگر سه مورد ... که یکی از آن سه مورد، دروغی است که مرد برای خشنودی همسرش بر زبان آورد. از این رو، نگاه واقع بینانه اقتضا می کند که برای عنصر اخلاق در مقایسه با بسیاری از عوامل دیگر، سهم بیشتری در حفظ یکپارچگی خانواده و حفظ استحکام آن قائل شویم. پژوهش حاضر ضمن پرداختن به جلوه های خوش اخلاقی که شامل کلامی و غیر کلامی می شود تأثیر این موارد در امر روابط زوجین و تحکیم بنیان خانواده بررسی می کند.

همسرش می‌اندیشد، احساس می‌کند او در خانه، این درگیری‌ها و دردها را ندارد. در حقیقت او برای فعالیت‌های زن در خانه حساب باز نمی‌کند. حال، وقتی، یک فرد خسته با اعصابی متشنج، به یک فرد با نشاط برسد، چه توقعی دارد؟ توقع دارد، دست به سینه، فرمان‌های او را اجرا کند.^۱ اما هرگاه، مرد، به این امر توجه کند که فضای کار و فعالیت خسته‌کننده او بیرون خانه و درون خانه نیز کارگاه فعالیت‌های خسته‌کننده و طاقت‌فرسای همسر اوست، هرگز، هنگام بازگشت به منزل، طلبکارانه، رفتار نخواهد کرد؛ بلکه، برعکس، با زبان و عمل، از کار او در خانه قدردانی می‌کند و واکنش متقابل و مثبت این رفتار نیکو، در شخصیت و رفتار خانم خانه نیز به طور کامل روشن است.^۲

عکس این نیز ممکن است؛ زنانی هستند که فقط، کار و گرفتاری خود را می‌بینند و می‌پندارند، کار مرد، در بیرون مشقت‌آور نیست؛ از این رو، وقتی شوهر، از سر کار بر می‌گردد، با چهره برافروخته و درهم او رو به رو می‌شود. این عمل نیز درست نیست. زن، باید، برای کار شوهرش اهمیت قائل شود؛ وقتی، شوهر به خانه می‌آید، طبعاً خسته است، باید مقداری به او رسیدگی کرد و محبت و صفا نشان داد تا قدری از خستگی و رنج‌های بیرونی او کاسته شود.^۳

۱- اکبری، همان، ص ۶۷.

۲- همان.

۳- اکبری، همان، ص ۶۷.

جمع بندی و نتیجه گیری

خلق در لغت به معنای کیفیت نفسانی است که افعال به آسانی از آن صادر می‌شود و حسن خلق به معنای کیفیت نیکوی نفسانی است که رفتارهای پسندیده بر اساس آن به سهولت صورت می‌گیرد. حسن خلق برای جذب فیوضات الهی و رحمت واسعه، قوی ترین جاذبه است. خوش خلقی در محیط زندگی، نه تنها انسان را از انواع نگرانی ها و تشنجات عصبی مصون می‌دارد، بلکه عامل بسیار مؤثری برای پیروزی بر مشکلات و دشواری هائی است که برای آدمی پیش می‌آید. منظور تعامل مطلوب و هم چنین شکوفایی و تکامل معنوی، اجتماعی و تربیتی و بهزیستی همسران، دستورها و توصیه های ارزشمندی در آموزه های دینی و اسلامی آمده است که بیشتر در بعد اخلاقی وظایف همسران توجه دارند. زن و شوهر به خاطر خود و سعادت فرزندان، لازم است یک سلسله مسائل اخلاقی را که قرآن مجید و روایات بر آن تأکید فراوان دارند رعایت نمایند. به کارگیری واقعیات اخلاقی و پرهیز از پلیدی های اخلاقی در مدتی اندک ریاضت قابل تحملی است که ره سپردن در این راه الهی را بر انسان و پیوند زناشویی را محکم و محبت به یکدیگر را استوارتر می‌کند.

ابراز محبت و عشق و علاقه زوجین نسبت به یکدیگر موجب خوشی در زندگی و عیش و عشرت، صفا و پاکی است به توسط جانبداری از هم و گذشت و عفو، خوش اخلاقی و تعاون و پرهیز از بگومگوهای بی قدر و قیمت حفظ کنند و از عواملی که باعث ضربه خوردن به عشق و محبت است پرهیزند که حفظ بنای عشق عبادت است.

عذرخواهی زوجین از یکدیگر به دلیل اشتباهاتی که در زندگی مشترک از هریک از زوجین سر می‌زند باعث لبریز شدن زندگی زناشویی از عشق و محبت است.

زن و شوهر باید گاهی از یکدیگر به زبان تشکر کنند، محبت و عاطفه قلبی خود را اظهار نمایند

برای گرم نگه داشتن تنور عشق و صفا، انجام وظیفه و محبت قلبی تنها کافی نیست. شوخی کردن زوجین با یکدیگر خواه خودجوش باشد یا مرحله ای، سبکبالی و احساس خوبی ایجاد می‌کند و به ما می‌آموزد که از چشم انداز ضروری تری به مسائل و مشکلات خود نگاه کنیم.

محیط خانه نیز کوچک های بزرگ دارد که یکی از آن ها تهیه هدیه است. زن و شوهر باید هدیه دادن به یکدیگر در مناسبت های مختلف در واقع علاقه قلبی و درونی خود را نشان می‌دهند که این امر آثار روانی، عاطفی و تربیتی ویژه ای در پی خواهد داشت.

همه افراد در روابط با دیگران نیازمند احترام هستند ولی زن و شوهر به پاس روابط عاطفی عمیق خود و نیز به دلیل زحمات بسیاری که برای یکدیگر می‌کشند، از همسر خود احترام بیشتری انتظار دارند.

کمک به زن به ویژه هنگام بیماری او، محبت بیشتر وی را فراهم می‌سازد و اجر معنوی نیز دارد. البته زن باید در شرایطی به همسر خود کمک کند مثل صرفه جویی، عدم اسراف و کم کردن خواسته هایی که ناشی از چشم و هم چشمی می‌باشد جامعه و خانواده ای که در پی تربیت درست، التزام عملی و جدی به قناعت دارند، کمتر گرفتار مشکلات مادی و معیشتی می‌شوند.

دو همسر یک روح در دو تن هستند و در سود و زیان یکدیگر شریکند و لباس یکدیگرند و خیرخواه و دلسوز هم. پس باید در همه احوال محرم یکدیگر باشند و رازدار همدیگر. هم چنین باید در مسئله درخواست ها و توقعاتشان از یکدیگر این اخلاق کریمانه کم توقعی و رعایت حال یکدیگر را رعایت کنند و کارهای یکدیگر را بی ارزش حساب نیاورند و برای یکدیگر ارزش قائل باشند.

در نتیجه بر زوجین لازم است جهت حفظ بنیان خانواده و تحکیم آن، روابط خود را بر پایه اخلاق حسنه قرار داده تا از برکات دنیوی و اخروی آن که شامل قرب به خداوند، فرجام نیک، ایجاد الفت و محبت و دوری از کینه، پایان دادن به مخاطرات و تلخی ها، ایجاد فضایی از صفا و صمیمیت، پاکی و سلامت، راحت و امنیت است برخوردار شوند.

فهرست منابع

* قرآن کریم

منابع فارسی:

۱. اسماعیلی یزدی، عباس، فرهنگ تربیت، چاپ اول، قم، انتشارات دلیل ما، ۱۳۸۱.
۲. اکبری، محمود، صمیمانه با عروس و داماد، چاپ هفتم، قم، نورالزهراء، ۱۳۸۵.
۳. امینی، ابراهیم، همسر داری، چاپ شانزدهم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸.
۴. انصاریان، حسین، زیبایی های خلقت، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۴.
۵. _____، نظام خانواده در اسلام، چاپ دوازدهم، قم، انتشارات ام ابیها، ۱۳۷۸.
۶. پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، چاپ چهارم، قم، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، ۱۳۹۳.
۷. پناهی، علی احمد، سبک زندگی، چاپ اول، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمت الله علیه)، ۱۳۹۳.
۸. تهرانی، جواد، آیین زندگی و درس های اخلاق اسلامی، چاپ اول، قم، انتشارات در راه حق، بی تا.
۹. جمعی از نویسندگان، دانش خانواده و جمعیت، چاپ بیست و ششم، قم، دفتر نشر معارف، بی تا.
۱۰. حسنی، داوود، روابط سالم در خانواده، چاپ هشتم، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۷.
۱۱. حسین زاده، علی، خانواده موفق، چاپ چهارم، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمت الله علیه)، ۱۳۹۶.

۱۲. ————— همسران سازگار، چاپ پانزدهم، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمت الله علیه)، ۱۳۹۲.

۱۳. رسولی محلاتی، سیدهاشم، **غررالحکم و دررالکلم آمدی**، ج ۱، چاپ دهم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶.

۱۴. شبّر، سید عبدالله، **اخلاق**، مترجم: محمدرضا جباران، چاپ نهم، قم، انتشارات هجرت، ۱۳۸۲.

۱۵. کلینی، رازی، **اصول کافی**، مترجم: جواد مصطفوی، ج ۲ و ۳، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، سال ۳۲۸ و ۳۲۹ ق.

۱۶. لقمانی، احمد، **چگونه شخصیت افراد را بشناسیم**، چاپ اول، قم، انتشارات بهشت بینش، ۱۳۸۶.

۱۷. محمدی ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، ج ۲ و ۱۰، چاپ هفتم، قم، دارالحديث، ۱۳۷۶.

۱۸. مصطفوی، جواد، **بهشت خانواده**، ج ۱ و ۲، چاپ بیست و سوم، قم، انتشارات دارالفکر، ۱۳۸۶.

۱۹. ملک محمودی، امیر، **راهنمای خانواده**، چاپ سوم، قم، انتشارات شهاب الدین، ۱۳۹۳.

منابع عربی:

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، ج ۴، چاپ اول، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، بی تا.

۲. حرعاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، ج ۱۴ و ۲۰، چاپ ششم، تهران، مکتب الاسلامیه، ۱۴۰۳ ق.

۳. الطریحی، فخرالدین، **مجمع البحرین**، ج ۵، چاپ سوم، تهران، انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۵.

۴. مجلسی، محمدباقر، **بحارالانوار**، ج ۱۰۳، چاپ پنجم، تهران، انتشارات کتابچی، ۱۳۸۴.

۵. معلوف، لوئیس، **فرهنگ المنجد**، مترجم: محمد بندر ریگی، ج ۱، چاپ چهارم، تهران، نشر ایران، ۱۳۸۲.